

BOEK

CONCEPTUELE KUNST, ZONDER EINDE

In 1969 verstuurt de Amerikaanse kunstenaar Robert Barry een uitnodiging voor zijn komende tentoonstelling. Naast de gebruikelijke gegevens als tentoonstellingsperiode, naam en adres van de galerie toont het kaartje de mededeling "During the Exhibition the Gallery will be Closed." Dit kunstwerk is niet meer dan een idee. De uitvoering wordt aan anderen overgelaten. De aura van de kunstenaar, die zelfexpressief en met ambachtelijke vaardigheid visuele schoonheid moet voortbrengen, ligt aan diggelen. Bovendien ondermijnt Barry's statement de bestaansvoorwaarden van het kunstsysteem – handel, kritiek en kunstwetenschap inbegrepen.

'Closed Gallery Piece' is exemplarisch voor de conceptuele kunst die, voorbereid door Marcel Duchamp en Fluxus, van 1965 tot 1970 haar bloeitijd had, met uitlopers in de jaren 70. Toen leek de beweging op sterven na dood, en omstreeks diezelfde tijd laat men de hedendaagse kunst beginnen, die postmediaal is en ervan uitgaat dat om het even wat een kunstwerk kan zijn, zolang een kunstenaar het als zodanig bestempelt en presenteert. Volgens Camiel van Winkel, die met deze bundel essays, aangevuld met een stevige methodologische inleiding en een zelfkritische conclusie, aan de universiteit van Amsterdam promoveerde,

is alle hedendaagse kunst postconceptueel.

Uiteraard bedoelt hij niet dat wat nu wordt tentoongesteld hetzelfde gedematerialiseerde, vaak puur talige, zelfs droog bureaucratische karakter heeft als de historische Concept Art. Wel wortelt de hedendaagse kunst, dieper dan meestal wordt erkend, in de vaak paradoxale opvattingen van de conceptuele kunstenaars. Dat hun kunst antivisueel zou zijn, vindt hij een waanidee. Ideeën hebben een materiële gestalte nodig om te worden uitgedrukt. De voorrang krijgt echter informatie, los van het onderscheid tussen visuele en niet-visuele parameters.

Conceptuele kunstenaars waren de eersten om de uitvoering van het werk aan anderen over te laten, zelfs aan de toeschouwer – iets wat nu een gangbare praktijk is. Ze morrelden ook aan de instituties van de kunst en probeerden zelfs aan de commercie te ontsnappen. Dat op dat vlak het systeem hen te machtig was en ook het meest marginale snel wist te recupereren, is een van de mislukkingen van de Concept Art. De kunstenaar die zichzelf wilde demystificeren, kwam mede door het belang van de begeleidende theorie en media-aandacht opnieuw in het circuit terecht.

In een goed gefundeerd betoog, wel wat springerig en minder systematisch dan de lezer zou wensen, gaat Van Winkel in op de talrijke structurele parallellen. Gelukkig heeft hij een scherp oog voor inconsistenties en verschuivingen, bijvoorbeeld in de overeenkomsten tussen de conceptuele kunstenaar en de grafisch ontwerper: de ene concentreert zich op de informatie, de ander op de visualisering, terwijl de hedendaagse kunstenaar zich verantwoordelijk voelt voor het hele proces. Het zich niet bekommeren om het

eindresultaat ('any result is a good result') heeft plaatsgemaakt voor een kwaliteitscontrole tot op het einde, bijvoorbeeld bij de ondanks zijn kitscherige visuele werk in wezen conceptuele Jeff Koons. Boeiend zijn ook de essays over de plaats van de fotografie. In de conceptkunst was ze nog een neutraal, 'amateuristisch' medium. Bij een hedendaagse kunstenaar als Jeff Wall, die veel zorg besteedt aan enscenering en technische afwerking, fungeert ze niettemin nog steeds als een medium dat de premissen van de beeldvorming wil onderzoeken.

In zijn conclusie heeft Van Winkel het over de ironie van de (kunst)geschiedenis. Kenmerkend voor de erfenis van de conceptuele kunst is dat haar ondermijning van het esthetisch waardeoordeel, zichtbaar in het gros van de hedendaagse kunst – "There are no longer any criteria to determine what it means to be a visual artist" – kunstcritici en -theoretici niet echt in hun praktijk van kunst beschrijven en beoordelen heeft beïnvloed. Hijzelf houdt zich in de beschrijving van (post)conceptuele kunst doorgaans op de vlakke. Ergens geeft hij de kunstcritiek de raad pro's

en contra's bij het beoordelen van hedendaagse kunst steeds in vraag te blijven stellen. 'Each quality of the work should also be seen as a potential flaw, and each flaw as a potential quality.' De vormgeving van dit stimulerende boek weerspiegelt de problematiek die erin aan de orde is. Afbeeldingen van conceptueel werk verschijnen er in hun oorspronkelijke context, ingebed in hun discursieve omgeving. Die boodschappen worden afgewisseld met pagina's visuele ruis: krioelende, betekenisloze pixels, strepen of vlekkenpatronen. 'It would be better to admit that the critic is bogged down in the same morass as that in which the artist necessarily operates.' De onmogelijke afbakening van hun eigen expertise, die nochtans altijd zijn beperkingen heeft, is een structureel gegeven dat zowel kunstenaars als critici onder ogen moeten zien.

Erik DE SMEDT

Camiel van Winkel, 'During the Exhibition the Gallery Will Be Closed. Contemporary Art and the Paradoxes of Conceptualism', Valiz, Amsterdam 2012, 299 p, 25 euro. ISBN 978-90-78088-56-1.

OP ZOEK NAAR OUDE NUMMERS
VAN <H>ART? KOOP ZE BIJ

DEMIAN

IN- & VERKOOP VAN BOEKEN & LITERAIRE ARCHIEVEN

Hendrik Conscienceplein 16-18, B-2000 Antwerpen – tel 03 233 32 48 – info@demian.be – www.demian.be